The total thickness of the cultural layer in the N part of the plot was about 2.7 m. The upper, 0.5–2 m thick layers have no archaeological value and formed during the 19th–20th centuries. Under them lies a late 16th–17th-century cultural layer, up to 1 m thick, with pits from that time and the remains of a late 16th-century wooden structure. The remains of a cobblestone carriageway (Fig. 11), which dates to the second half of the 17th century and, it is conjectured, could have been part of Rasų Street, were unearthed at this location.

The original surface, a layer of dark grey sandy soil with small pieces of charcoal and 15th-century finds, had survived in the NE and S parts. The 16th–20th-century cultural layer in the S part of the plot had a total thickness of 1.9–2.2 m. A valuable 16th–17th-century cultural layer horizon was recorded from a depth of 1.2 m.

In the investigated area, wooden buildings had been erected already in the late 16th century but starting in the mid-17th century both masonry (the remains of three having been unearthed) (Fig. 10) and wooden buildings (the remains of one with a basement with a stone floor having been found) (Fig. 3) were erected. Masonry buildings were also built in this area in the 19th century. In the 16th–mid-17th centuries, this area was the site of metallurgical, pottery, and perhaps bone workshops: in the S part (area 2) crucible fragments and copper droplets were found, in the N part (area 1) a late 16th-century household pottery and stove tile kiln labelled C (Fig. 4), two mid-17th-century structural ceramics and perhaps household pottery kilns labelled A–B (Figs. 7–9), contemporaneous clay preparation pits 13–14, and a well were discovered. Bone production waste was likewise found in the 17th-century layers in the N part of the plot.

Justina Stankevičiūtė

Subačiaus gatvė 41

2015 m. KVP tęsė 2014 m. pradėtus archeologinius tyrimus Vilniaus mieste, Subačiaus g. 41, „Tarptautinės Amerikos mokyklos Vilniuje“ („The American International School of Vilnius“) teritorijoje. Čia statomas sporto salės pastatas, priestatas (sujungsiantis sporto salę su mokykla) bei futbolo aikštė, rekonstruojama automobilių stovėjimo aikštelė ir įrengiami nauji inžineriniai tinklai. 2015 m. vykdyti inžinerinių tinklų įrengimo darbai, statyta futbolo aikštė, vyko automobilių stovėjimo aikštelės rekonstrukcija ir aplinkos tvarkymas. Šių darbų metu vykdyti detalieji tyrimai ir žvalgymai.

2010 m. žvalgomuosius tyrimus šiame sklype atliko R. Žukovskis. Jų metu ištirti 6 šurfai, iš viso 24,5 m^2 plotas. Aptikta pavienių žmonių kaulų ir XVI–XX a. radinių (*ATL 2010 metais*, V., 2011, p. 432–434). 2014 m. sklype vykdyti archeologiniai tyrimai, kurių metu ištirtos 3 perkasos ir 10 šurfų, iš viso 43,8 m^2 plotas. Žvalgyta 1717 m^2 dydžio teritorija, detaliai ištyrinėtas 284 m^2 plotas. Nustatyta, jog sklype susiformavęs įvairios struktūros ir chronologijos kultūrinis sluoksnis, sklypo R dalyje aptiktos XVI a. II pusės – XVII a. laikotarpio kapinės.

Suprojektuotų požeminių inžinerinių tinklų vietose sklypo V dalyje, mokyklos automobilių aikštelės ir būsimo futbolo stadiono teritorijoje, ištirta 10 šurfų (13,8 m^2 plotas). Tyrimų metu nustatyta, kad 0,75–2,05 m gylyje slūgso XVII a. sluoksniai su į įžemį įkastomis iki 1 m gylio ūkinėmis duobėmis.

Sklypo centrinėje dalyje, statomo priestato ir sporto salės vietoje, žvalgyti iki 4,5 m storio supiltiniai XX a. sluoksniai, kuriuose rasta pavienių žmonių kaulų ir XVII–XX a. radinių.

Sklypo R dalyje surastos XVI a. II pusės – XVII a. kapinės, kur ištirtas 284 m² dydžio plotas. 0,2–2,2 m gylyje surasti, užfiksuoti ir iškelti 126 kapai (*ATL 2014 metais*, V., 2015, p. 183–186).

2015 m. archeologinių tyrimų metu žvalgytas bendras 4610,5 m² dydžio plotas (tranšėjos 3–20, plotai 4–15), detalieji tyrimai atlikti 406,2 m² dydžio plote (tranšėjos 2–11 ištirtos iki projektinio gylio, o tranšėja 1 ir plotai 3–4 – iki įžemio). Nustatyta, jog sklype susiformavęs įvairios struktūros ir chronologijos kultūrinis sluoksnis, vėl tirtos 2014 m. aptiktos ir tyrinėtos XVI a. II pusės – XVII a. laikotarpio kapinės.

Sklypo V dalies – automobilių stovėjimo aikštelės ir futbolo stadiono vietoje – teritorijos Š dalyje glūdi XVII–XX a. II pusės kultūriniai sluoksniai. XVII–XVIII a. sluoksniai fiksuoti nuo 1–1,2 m gylio, maksimalus jų storis – 1,8 m. XVIII a. sluoksnis dažniausiai be radinių, tačiau tranšėjoje 3 rasta beveik sveikų dekoruotų lėkščių (1 pav.). XVII a. sluoksniuose gausu buitinės (neglazūruotų pilkos ir rudos molio masės su grūsto granito priemaišomis virimo puodų, rudos molio masės žaliai glazūruotų įvairių indų) ir architektūrinės (dubeninių neglazūruotų, plokštinių, dažniausiai puoštų augaliniu kiliminiu ornamentu, kiek rečiau herbinių, dengtų žalia ar polichromine glazūra koklių) keramikos šukių. Taip pat aptikta puikiai išsilaikiusių XVI a. monetų (2 pav.).

XX a. II pusėje tvarkant teritoriją ir tiesiant požeminius inžinerinius tinklus, vietomis buvo sunaikintas XVII a. kultūrinis sluoksnis. Teritorijos P dalyje visi ankstyvesni nei XX a. II pusės sluoksniai ir struktūros yra sunaikinti vykdant aplinkos tvarkymo darbus. Išimtį sudaro tik centrinėje futbolo stadiono teritorijoje (tranšėja 10) aptiktos XVII a. mūrinio pastato liekanos. Tranšėjos V pjūvyje nuo 40–

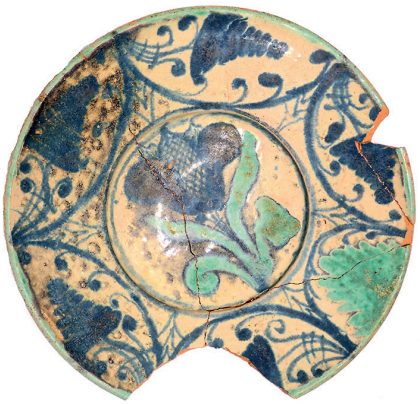

1 pav. Tranšėjoje 1 aptikta lėkštė. M. Tarasovos nuotr.

Fig. 1. The plate discovered in trench 1

2 pav. Plote 3 surasta moneta – 3 grašiai, LDK, Žygimantas Augustas, 1563 m. P. Dobeikio nuotr.

Fig. 2. The coin: a 1563 GDL Sigismund II August threegroat, found in area 3

50 cm gylio buvo užfiksuotas mūras, įrengtas naudojant raudonas su skersinėmis braukomis 14,5x7 cm dydžio plytas bei 10x15x10–40x50x40 cm dydžio netašytus akmenis. Jie dėti be sistemos, tarpusavyje rišti moliu. Atidengto 1 m aukščio mūro ilgis Š–P kryptimi – 4,4 m. Jis tęsėsi už tranšėjos V pjūvio. Pastatas turėjęs būti ne platesnis nei 6 m, nes žvalgytoje tranšėjoje 7 mūro liekanų neaptikta. Rastos liekanos priklauso statiniui, vaizduojamam XVIII a. vidurio Vilniaus miesto plane.

3 pav. Kapas 136.
J. Stankevičiūtės nuotr.
Fig. 3. Burial 136

4 pav. Kape 132 aptiktas pakabukas. P. Dobeikio nuotr.
Fig. 4. The pendant found in burial 132
0 2 cm

Teritorijos Š dalyje rasta vėlesnio laikotarpio statinių liekanų. Maždaug centrinėje automobilių stovėjimo aikštelės dalyje aptikti XVIII a. datuojamo menkaverčio pastato pamatai, atidengtos trijų sienų pamatinės statinio dalys, mūrytos iš antrinio panaudojimo geltonų su braukomis 15–16x6 cm dydžio bei raudonų 15x5 cm dydžio plytų (nerasta nė vienos sveikos plytos). Pamatuose buvo dėti 20x10x10–40x30x30 cm dydžio akmenys, rišti moliu. Statinys buvo orientuotas Š–P kryptimi, tyrimų metu atidengti R, P, V sienų pamatų likučiai. Atidengta R sienos dalis buvo 1,8 m ilgio ir iki 80 cm pločio. Ji tęsėsi už tranšėjos Š pjūvio. P siena buvo 3,2 m ilgio ir 45–80 cm pločio, ji tęsėsi už tranšėjos P pjūvio. Vakarinės sienos dalis buvo 1,8 m ilgio, 60 cm pločio ir tęsėsi už tranšėjos Š ir P pjūvių. Visos sienų pamatinės dalys išlikusios per 1–2 plytų arba vieno akmens aukštį. Nustatyta, jog statinys viduje buvo 2,1 m pločio, matuojant R–V kryptimi.

Sklypo V pakraštyje 20–40 cm gylyje taip pat buvo atidengtos XIX a. pabaigos – XX a. pradžios sklypo ribą žymėjusios mūrinės tvoros liekanos. Tvora orientuota Š–P kryptimi, apie 350–170° kampu. Tvoros pamatinės dalies ilgis – 10,45 m, aukštis – iki 0,6–1,2 m. 6,8 m ilgio pamatų P dalis mūryta iš geltonų, raudonų su išilginėmis, skersinėmis braukomis plytų (30–33x 15–17x7–7,5 cm dydžio). Tarp jų buvo 1–2,5 cm tarpai. Šios atkarpos apatinėje dalyje naudoti 10x20–30x50 cm dydžio akmenys. Plytos ir akmenys rišti moliu arba kalkių skiediniu. 3,65 m ilgio (skaičiuojant dalį, atidengtą tranšėjoje 3) pamatų Š atkarpa mūryta iš gelsvos ir rausvos spalvos antrinio panaudojimo plytų (matmenys: 26–28x12–13x5,5–5,6 cm), rištų kalkių skiediniu. Dauguma plytų antrinio panaudojimo, nuskilusios. Mūrijimas chaotiškas, plytos dėtos atsitiktine tvarka. Pats mūras labai netvirtas, vos pajudinus griūva. Aptikti pamatai įgilinti įžemyje – geltoname smėlyje, į jiems iškastą duobę buvo priversta statybinių atliekų – plytų ir čerpių duženų. Ši tvora pažymėta Vilniaus miesto 1938 m. plane. Ji beveik iš visų pusių juosė sklypą į vakarus nuo Subačiaus g. 41. Dalis šios tvoros, ne kartą remontuotos XX a. cementiniu skiediniu, vis dar stovi minėto sklypo P pakraštyje.

Sklypo R dalyje esančiose kapinėse ištirta 12 *kapų* (127–138), aptikti dar 3 kapai, kurie nebuvo tiriami (kapai A–C). Mirusieji dažniausiai laidoti aukštielninki, galvomis į PV, V ir ŠV, rankos padėtos dubens, juosmens ar krūtinės srityje, rečiau ištiestos. Tik kape 136 mirusysis buvo paguldytas kniūbsčias (3 pav.). Įkapės rastos ik dviejuose kapuose: kape 132 (pakabukas iš stiklo plokštelių (4 pav.)) ir kape 137 (du Žygimanto III Vazos dvidenariai). Bendruomenės kapinės, kuriose laidoti vyrai, moterys

ir vaikai, datuojamos XVI a. II puse – XVII a. Nustatyta, jog sklypo R dalyje esančios kalvos aukščiausioje vietoje mirusieji nelaidoti arba kapai šioje vietoje neišlikę. Po juodžemiu fiksuotas įžemis – molis arba žvyras.

Subačiaus St. 41

In 2015, a total of 4610.5 m^2 were surveyed (service trenches 3–20, areas 4–15) and 406.2 m^2 excavated (service trenches 2–11, which were excavated down to the planned depth as well as service trench 1 and areas 3–4, which were excavated down to natural soil).

17th–second half of the 20th-century cultural layers lay in the W part of the plot, i.e. under the carpark, and under the N part of the football pitch (Figs. 1–2). 17th–18th-century layers were recorded from a depth of 1–1.2 m down to a maximum of 1.8 m. In places, the 17th-century cultural layer had been destroyed in the second half of the 20th century while putting the area in order and laying underground utility lines. The remains of 17th–early 20th-century masonry structures were discovered.

12 burials (nos. 127–138) (Figs. 3–4) were excavated in the cemetery in the E part of the plot and another three burials were discovered but not excavated (burials A–C).

Simona Širvydaitė

Lukiškių aikštės žvalgomieji tyrimai

Pirmosios žinios apie vietovę siekia 1397 ar 1398 m., kai Lietuvos didysis kunigaikštis Vytautas (1392–1430) Vilniaus V priemiestyje (Lukiškėse) įkurdino totorius ir leido jiems pastatyti mečetę. 1642 m. Smolensko kaštelionas Jurgis Liutauras Chreptavičius įpareigojo dominikonus Lukiškių kapinėse pastatyti bažnyčią ir su bažnytinėmis apeigomis Lukiškių kapinėse nemokamai laidoti vargšus. Tais pačiais 1642 m. iškilo medinė bažnyčia, o netrukus ir vienuolynas. Vilnių užėmus maskvėnams ir kazokams, 1655 m. bažnyčia su vienuolynu sudegė. 1690 m. pradėta plytų mūro bažnyčios statyba, kuri tęsėsi iki 1722 m. 1713–1739 m. sumūrytas vienuolynas. Manoma, kad XVIII a. pradžioje išmūryta tvora, juosianti šventorių ir beturčių kapines. Neatmetama prielaida, kad kaip ir prie daugumos bažnyčių, taip ir šalia šio kulto pastato jau nuo XVII a. galėjo veikti nedideli turgūs. 1737 m. Georgo Maksimiliano iš Fiurstenhofo kolekcijos Vilniaus miesto plane netoli bažnyčios dabartinės aikštės ŠR kampe parodytas kryžiaus formos neaiškios paskirties pastatas. Jį 1992 m. archeologinių tyrimų metu tikėjosi aptikti K. Katalynas (*LIIR*, f. 1, b. 1957), to paties tikslo siekta ir 2015 m.

T. Kosciuškos vadovaujamo sukilimo metu bažnyčioje buvo įsitvirtinę sukilėliai, todėl 1794 m. Rusijos kariuomenė bažnyčią apgriovė. Jos remontas truko iki 1797 m. 1799 m. vienuolyne įkurta Šv. Jokūbo ligoninė, 1812 m. Napoleono Didžiosios armijos žygio į Rusiją metu bažnyčia funkcionavo kaip karo ligoninė. 1836 m. suformuotas Šv. Jurgio (dabar Gedimino) prospektas (lenkmečiu – Mickevičiaus, tarybiniu laikotarpiu – pradžioje Stalino, po to Lenino prospektas). 1838 m. Vilniaus vystymo plane dabartinės aikštės vietoje pirmąkart nurodyta turgavietė. 1859 m. turgaus aikštė suprojektuota abipus dabartinio Gedimino prospekto, į Lukiškių aikštės teritoriją pateko „šieno turgus“ ir „arklių turgus“. 1862 m. toliau įrenginėtas turgus: aikštės ŠR kampe pastatytos svarstyklės, matų paviljonas, kioskai. 1863 m. Lukiškių turgavietėje (ne aikštėje) šalia Tauro kalno įvykdyta